

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на **Иво Славчев Николов**
за получаване на научната и образователната степен „доктор“
по професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство
„Трансмедиен проект: етапи, финансиране, управление“

от проф. д-р Надежда Михайлова [Маринчевска]
Институт за изследване на изкуствата, БАН

Представените за защита от Иво Николов материали: дисертационен труд, научни публикации, справка за участия в научни конференции и информация за лични изяви като продуцент, сценарист и член на творчески екип и др. отговарят и надхвърлят минималните национални изисквания за придобиването на образователната и научна степен „доктор“.

Дисертационният труд на Иво Николов „Трансмедиен проект: етапи, финансиране, управление“ е в размер на 203 страници и е структуриран в увод, две глави, заключение и библиография, съдържаща 147 източника.

Актуалност на проблема и цели на изследването. Темата на дисертационния труд е особено актуална, тъй като през последните десетилетия трансмедийните продукти заеха особено значимо място в развлекателната индустрия – кино, телевизионни сериали, игри, книги, комикси, театрални хепънинги, концерти, търговски мърчъндайзинг и др., като медийните канали, по които се разпространяват, се умножиха неимоверно, използвайки възможностите на стрийминга, интернет, социалните мрежи и активното участие на публиката. Всичко това създаде нов тип културно общуване и нов тип произведения, предназначени за масовия зрител, които все още очакват по-пълното си теоретично осмисляне. В

България липсват цялостни изследвания на феномена „трансмедиялен проект“ и в този смисъл дисертационният труд на Иво Николов запълва едно „бяло поле“ в теорията. Целта на изследването е да очертае цялостно характеристиките на този нов културен и медиялен феномен, както в теоретичен и терминологичен план, така и да проследи етапите на неговото бурно развитие, откроявайки успешни стратегии и недостатъци.

Методология. Сложната структура на обекта „трансмедиялен проект“ изисква интердисциплинарна методология, като в случая се използват не само научни подходи и инструментариум от хуманитарните науки, кинознанието, социологията, психологията или медиязнанието, но и методи от маркетинга, управлението на културата, финансовите стратегии и т.н. Докторантът умело комбинира различни по своя характер подходи и успява да улови от различни ъгли явлението „трансмедиялен проект“, което поради своята многоликост често се описва от изследователите само частично или еднопланово. Смятам, че разглеждането на трансмедияния културен и медиялен феномен във фокуса на избраната методология е пригодно и адекватно.

Обхват на изследването и приноси. Мащабните трансмедияните проекти имат сравнително кратка история, тъй като са породени от развитието на дигиталните технологии и интернет. Иво Николов обаче успява да намери подходящи аналогии на явлението още в ранната история на киното и проследява зародиша на отделни негови характеристики още през немия период на киното, през ранната практика на телевизията и до наши дни. *Първата глава* на дисертационния труд анализира теоретичните възгледи, свързани с трансмедията. Докторантът е успял да фокусира вниманието върху най-съществената част от изследванията, където основата на трансмедияния феномен се търси в драматургичното съдържание – няколко сюжетни линии, които могат да бъдат развивани в различни медийни платформи с

дистанционна връзка и при самостоятелност на сюжетите. Става дума за самостоятелни, обособени произведения, предназначени за различни медии, но обитаващи една „вселена“, т.е. свързани чрез общ изграден свят, но не непременно с едни и същи персонажи или ситуации. Докторантът с известна доза критичност коментира определенията на Американската продуцентска гилдия за трансмедия и намира, че допуснатите слабости в приетите определения имат обективна причина, която се дължи на размитите граници в самото явление и на различните практики в развлекателната индустрия. Независимо от това обаче поставянето на акцент върху понятието „трансмедийен разказ“ е много съществено и приносно за анализа и общата характеристика на явлениято. По-късно, във втората глава, докторантът ще анализира конкретните вариации при такъв тип „трансмедийен разказ“, за да покаже как на практика се развива множествеността на посланията при разширяването на съдържанието чрез кино, телевизия, роман, комикс, анимация, игра, дори социални мрежи и т.н. Основното тук е, че въпреки факта, че различните медийни платформи в основни линии са предназначени за различни демографски и таргет групи зрители, много често удоволствието от дадения трансмедийен проект идва тъкмо от разнообразието на сюжетите, проследявани в различни медии и коментирани в общи фен групи. Иво Николов обаче усеща и дефинира както положителните, така и отрицателните страни на трансмедийния разказ. Една от вторите е например „енциклопедичната амбиция на трансмедийните текстове, което често носи пропуски или недоразумения в разгръщането на сюжета. Наличието на смислови детайли, които загатват повече, отколкото всъщност им е заложено да носят, може да създаде огромен проблем в разчитането на цялата информация“ (с. 39). Изводът е, че „успешна формула за създаване на трансмедийен проект няма, защото отново всичко е свързано със съдържанието

и отношението между създатели и активни потребители. Изключително успешен ход в една медия може да се окаже пълен провал за друга, въпреки че проектите са обвързани с една и съща вселена.“ (с. 40).

Вторият акцент, който поставя докторантът, е върху фигурата на продуцента, върху начините на управление и финансиране на трансмедийния проект. Функциите и ролята на продуцента на трансмедийен проект вече са несъизмеримо по-сложни от тези на традиционния филмов продуцент и новите реалности изискват по-големи екипи от специалисти в различни области. Докторантът посочва, че „в *трансмедийния комплекс* интерактивността и участието (на зрителя/потребителя – бел. моя) са ключови елементи, които представляват част от опита на творците и на възприемащия ги читател, зрител, геймър, интернет потребител. Именно от трансмедийния продуцент ще зависи до колко специалистите ще запазят контрола си върху вселената и колко от историята ще бъде допусната за развитие от потребителите“ (с. 54). Същевременно са анализирани и разликите във финансирането на трансмедийната развлекателна индустрия в Холивуд и в Европа. За нас особено интересна е европейската практика, където все още трансмедийните проекти са сравнително малко и са оставени извън ползрението на гилдийните сдружения и финансиращите институции. Важен принос в тази част на изследването е и терминологичното уточняване на отделни, често припокриващи се понятия. Иво Николов коментира съдържателния потенциал на термини като „трансмедия“, „кросмедия“, „мултимедия“, „олмедия“ или хибридни медии и успява да внесе яснота в иначе често хаотично употребяваните понятия.

Втората глава на дисертационния труд е посветена предимно на типологията на различните трансмедийни проекти. Докторантът прави своите разграничения по линия на инициращия продукт в зависимост дали това е

книга, комикс, пълнометражен игрален филм, телевизионен сериал, видеоигра, анимационна серия или дори рекламна/маркетингова кампания. Тук Иво Николов е събрал и коментирал огромен по обема си материал, като е успял да селектира най-съществените примери в съответната област. Докторантът показва широка ерудиция и прави интересни паралели с литературата и киното от „Илиада“, през Марк Твен и Хичкок, до наши дни. Прави впечатление дълбокото проучване на отделните варианти на трансмедийния сюжет, способността да се съпоставят различните „форми на живот“ на разпространяваната чрез различни платформи история (истории). Същевременно са потърсени и причините за успеха или провала на даден трансмедийен проект в различни посоки – от неподходящото за дадена медийна платформа съдържание, през недобре избраното време на показване, смяната на водещия продуцент или провалите във финансирането и т.н. Този обстоен преглед на световната практика има и приложен принос, като източник на информация на български продуценти, сценаристи, режисьори и творци, които биха искали да се захванат с трансмедийни проекти. Анализирани са не само световни феномени като „Междувездни войни“, „Покемон“ или масовата истерия по произведенията на Marvel, но и такива, сравнително по-непознати проекти като полският „Вещер“ например.

Българската практика е също засегната в анализа със скромен засега принос в глобалното явление „трансмедийен проект“. Авторът правилно посочва, че малкият ни капацитет като индустрия и българският език са пречка пред успешното развитие на такъв тип проекти. Ако приемем, че филмовият продукт е от централно значение за трансмедийните проекти, то и нашата, и другите европейски кинематографии не са в състояние да генерират самостоятелни приходи, а разчитат на държавно подпомагане в собствените си страни. За трансмедийни проекти обаче такова подпомагане засега не е

регламентирано. Коментирайки българския опит, искам да отправя една препоръка. Тук има смисъл да се анализира опитът на Неделчо Богданов с интернет-сериите му в YouTube „Българ“, както и излезлия по екраните „Българ – филмът“. Интернет сериалът е привлякъл над 140 000 последователи само в страницата си във „Фейсбук“ и е гледан от над 1 700 000 зрители в YouTube. Същевременно в киносалоните проектът успя да привлече над 33 000 зрители в сезон, когато няколко български филма не успяха да достигнат и до 5 000. Допълнително екипът предлага комикс, серии карикатури, франчайз и, според мен, е най-успешният засега трансмедийен проект в България.

Много интересен е опитът на Иво Николов да представи собствените си трансмедийни проекти по двата детски романа на Елин Пелин „Ян Бибиян: Невероятни приключения на едно хлапе“ и „Ян Бибиян на Луната“. Прави впечатление добре обмисленият подход към тях и фината настройка към използването на различните платформи в зависимост от съдържанието и целевата група зрители. Планът за развитие на проекта също заслужава висока оценка, тъй като в основата на стратегията му е поставена глобална цел – излизане извън регионалните рамки на финансиране и показ.

Като цяло смятам, че дисертационният труд на Иво Николов е актуално, оригинално и задълбочено изследване на новия културно-медийен феномен „трансмедия“, осъществено със завидна ерудиция и познаване както на обекта, така и на теоретичните възгледи. Смятам, че формулираните от автора *приноси* напълно отговарят на съдържанието на дисертацията. *Авторефератът* е адекватен на текста на изследването.

Лични впечатления. Познавам Иво Николов от бегли контакти на научна конференция и от акредитацията на специалността „Театрално и филмово изкуство“ в ЮЗУ. Той прави впечатление на уверен в познанията си изследовател, който с лекота общува на научно ниво във външна среда.

Коректен, спокоен колега, когато се обсъждат научни, творчески и административни въпроси.

Заключение: Внушителният обем и актуалност на дисертационния труд, обхватността на изследването, приносите и научните публикации на Иво Николов ми позволяват да смятам, че работата му напълно отговаря на изискванията за присъждане на образователно-научната степен „доктор“. Гласувам с „да“.

проф. д-р Надежда Михайлова [Маринчевска]

юни 2021